

Мирослав ДОДЕРОВИЋ*

ГЕОПОЛИТИКА — ГЕОЕКОНОМИКА И ЊИХОВА КОНТЕКСТУАЛИЗАЦИЈА

Апстракт: Свјетски поредак се промијенио и, захваљујући напредку наука и технологија, појавиле су се нове могућности, прије свега у области координације различитих облика војног и невојног дјеловања на противника. Опширно дефинисан концепт геоекономије у међународним односима, појам је који се често погрешно користи и изједначава с глобализацијом или се некритички супротставља геополитици. Данас су државе геоекономски активне, користе стратешки геоекономију да би оствариле своје националне интересе у глобалном простору. Геоекономски вођена спољна политика укључује стратегију, не само за освајање других тржишних простора, него и за геоекономску одбрану земље, а мање развијене државе стално су под притиском да ће се изгурати на маргине глобалне подјеле рада. Рат савременог типа је инструмент спољне политике, прије свега за земље које чине језгро новог свјетског поретка — САД и њене савезнице у НАТО који сада практично воде нови рат за колонијалну подјелу свијета. Без обзира на рат у Ираку, рат у Авганистану и терористички напад на САД, у међународним односима доминираће геоекономска тенденција, а глобална економија и даље ће бити главни аспект глобализације. Економски рат против Русије сада представља прилично традиционалан начин ратовања — обарање цијене нафте и контролисана девалвација рубље.

Кључне ријечи: геоекономика, контекст, природа

УВОД

Контекст је заједништво међуодноса елемената који одређују значење онога што се догађа међу њима. У аналитичкој филозофи-

---

* Др Мирослав Додеровић, Филозофски факултет, Универзитет Црне Горе, Никшић

ји одређује значење многих ријечи. Контекст исказа је ситуација у којој се исказ појављује и према контекстуалним теоријама значења пресудан је за одређивање значења исказа. Свакако, треба разликовати језични контекст (теорија говорне намјере — P. F. Strawson, теорија разговорних импликација — P. Grice) од нејезичног контекста (тј. културно семиотички). Историја америчких интервенција увелике се своди на историју развоја капиталистичке идеологије, њеног утицаја на обрасце дјеловања спољнополитичких елита. Раздобље хладног рата остаће забиљежено по јакој унутрашњој политичкој хомогености кад је ријеч о циљевима америчке политике у свијету, као и средствима њиховог постизања. Од свог настанка Сједињене Државе су интервенционистичка сила која је своју спољну политику темељила на уплитању у развој разних држава. Уз поруку „слободни људи — слободно предузетништво” развија се идеологија која одређује смјер спољне политике. Слобода, као основни појам уређеног друштва, не може бити остварена без приватног власништва, самим тим идеологија је обиљежена нужношћу антиколективизма, јер само слободни појединац са имовином или одређеним степеном образовања може бити пуноправни грађанин. Наука као камен темељац друштвеног уређења представља антипод традиционалним друштвима и уређењима, продуктивност и иновација су елементи рушења застарјелих система јер нуде пут у боље организовано и смисленије уређење друштва. Дио научног дјеловања свакако представља слободно тржиште које својим механизмима „тјера” на напредак и развој у оквиру борбе за опстанак. Само они који схватају и прихватају ове постулате заврјеђују самостални развој.

Још 1986, у књизи *Усион шривочке државе*, Ричард Роузкренс (Richard Rosecrance) из Центра за међународне односе Универзитета у Калифорнији, Лос Анђелес, тврдио је да нације постају толико економски независне да смењују тенденције међусобног ратовања. Трговачка, не војна моћ, сад је пут ка свјетској моћи¹. А 1987, је Пол Кенеди (Paul Kennedy) у књизи *Усион и њаг великих сила* слично упоредио економску и војну снагу. Кенеди је подвукао опасност од „војне пренапрегнутости”. Стратег Едвард Лутвак (Edward Luttwak) почиње да доказује да ће се значај војне моћи смањивати у новој ери

¹ Монтескје констатује да сви народи свијета крећу у кругу: прво су варвари, па се уздижу до цивилизованих народа, цивилизација их уздиже да постају културни народи, култура их слаби и они опет постају варвари.

„гео-економија”. Фред Бергстен, директор Института за међународну економију у Вашингтону, понавља исту тему истичући „примат” економских над питањима безједности у новом глобалном систему. Економиста Лестер Тароу (Lester Thurrow) додаје свој глас хору: „Замјена војне конфротације економским надметањем јесте корак напријед”, пише он.² Од сада па на даље, земље ће се стварно надметати око тога која може да направи боље производе, подигне животни стандард и развије „најобразованију и најобученију радну снагу”. Махање геоекономском теоријом „употријеђљено” је као оружје при Клинтоновом избору за председника САД. Ако је теорија исправна, тврдили су њени браниоци, војни буџет могао би да буде драстично смањен, а заостали социјални програми финансирани без повећавања огромног дефицита америчке владе.

Везано уз Јужну Америку, почетком XIX вијека, утицај се своди на подршку и опремање фаворизираних група. Тај процес траје од објаве Монроове доктрине. Потпуно формирање америчке спољне политике дешава се у посљедњим деценијама XIX вијека уз тврдњу како су Сједињене Државе обавезне помагати „слободу и независност” изван својих граница³. До тада је Сјеверна Америка оптимално колонизирана, развила се индустрија, а преображај друштва према капиталистичким начелима био довољно јак, те су елите биле увјерене да је вријеме за „глобализацију” њихове поруке. Започела је борба заштитника капиталистичког глобалног система, коју Америка формално преузима уласком у Први свјетски рат, а успјешно имплементира с Вилсонових 14 тачака мировног уговора у Версају. Већ је у Монроовој доктрини 1823. уцртан смјер аме-

---

² Један од најугицајнијих противника Кенедијеве тезе о опадању Америке био је Џозеф Нај, који је 1990. објавио књигу „Обавезна да води” у којој задатак Америке да води свијет образлаже њеном огромном нагомиланом снагом без преседана. Ова снага, додуше, почива и на економској снази, и на јаким борбеним снагама, али нарочито на „меким” средствима моћи, као што су привлачност културних вриједности, утицај у међународним организацијама и научно-технолошка предност у односу на друга друштва. Супротно Кенедију, Нај прориче успон америчке моћи. САД би, додуше, морале изаћи на крај са свим новим изазовима; најважнији међу њима представља настанак оне наднационалне међузависности која се све више шири као посљедица процеса глобализације.

³ Представља основу према којој је почетком XX вијека формирано начело превентивне акције или оправдање за интервенције у унутрашње послове било које јужноамеричке земље ако она дјелује против америчких интереса.

ричке политике према Латинској Америци: повести народе у демократију и капитализам те спријечити утицаје који би могли скренути народе с тога пута и утицај других сила. На прелазу из деветнаестог у двадесети вијек формално је колонизирано 30% Јужне Америке, али амерички и европски капитал контролише већину економских збивања, а спољнотрговинска размјена се све више везује за Сједињене Државе и то на начин да је имала велик утицај на политички живот и одлуке влада. Сједињене Државе су главно увозно и извозно тржиште, а постепено постају и главни инвеститор. Економска доминација се успоставља до 1900. године у карибским и земљама Средње Америке. С друге стране, формирање политичких система показало се као тежи задатак те се идеалистичко гледиште о ширењу демократије прихватањем америчког модела у самом народу убрзо замијенило патронским наметањем било које опције довољно јаке да уједини љевичарске и радикалне покрете, макар се радило махом о аутократским режимима или војним хунтама. Племениту визију демократског свијета смјењује стратешка и/или идеолошка стварност и усмјерење ка остваривању слободне трговине и економског дјеловања за америчке капиталисте и корпорације. Примјер америчког туторства и ослобађања од ропства налазимо на Куби, која је 1898. отета од Шпанаца, догађај који на неки начин буди нацију и поставља нови однос према свијету и истовремено обави „специјалну дужност,” да учи колонијалне народе поретку и самоконтроли, доносећи им осјећај поштовања закона и послушности. Куба је остала под окупацијом док није донешен Платов амандман, којим су Сједињеним Државама омогућене интервенције како би се сачувала кубанска „независност”. Споразуми с другим земљама или тражење зајмова није било могуће без америчког пристанка, а Куба се обавезала на осигуравање поморских и копнених база за војску. Наведено нас наводи на закључак како рат није вођен да се пружи слобода маломе народу, већ ојачају америчке империјалне амбиције. Због стратешких и економских разлога одлучено је да је простор Панаме идеалан за транскеански канал којим би се битно олакшала трговина између истока и запада. Међутим, 1903. Панама је дио Колумбије, која не пристаје на услове које нуди САД. Убрзо се организује покрет за независност, а новоформирана влада даје САД право на градњу канала који остаје у америчкој надлежности до 1999. Вилсон је предан стварању међународног поретка

који ће онемогућавати даље сукобе великих сила, а као главне непријатеље проглашава национализам и револуцију.

Иако се национализам (самодређење) сматра јединим механизмом стварања државе, његове посљедице у Првом свјетском рату смањиле су подршку разним покретима, а револуција у Русији угасила је сваку симпатију према радикалним промјенама власти и нестабилностима које из ње произлазе. Такође, Бољшевичка револуција је исказивала њен интернационални карактер, те је у очима елита постала алтернативна сувереност, начин на који су се сиромашни и потлачени могли одупријети стању у којем су се нашли, а да не слиједе амерички модел. Комунизам управо због наведених обиљежја постаје најомраженији непријатељ у раздобљу између два свјетска рата, а у стопу га прате растући агресивни колективизми на подручју Европе. Управо у наведеном раздобљу Сједињене Државе се намећу као само средиште свјетске економије, а у Јужној Америци истискују Британију као главну економску силу.

Основа америчког ангажмана послје Другог свјетског рата била је антикомунистичка агенда. Америчка доминација на економском плану тада је најизраженија, тако да је 1950. године БДП већи од свих европских земаља заједно. Интервенције се предузимају како би се заштитио глобални капиталистички систем, темеље се на проналажењу структурних реформи како би се онемогућиле левичарске групације у доласку на власт и у Америци се перципирају као одбрамбене реакције. Уз појачани страх од комунизма јавља се и тзв. домино теорија, која сматра да падне ли једна земља под утицај комунизма, слиједиће је и остале, с тиме да се комунизмом сматра сваки отпор влади у савезу са САД. Сваки конфликт, често локалног карактера, добијао је нове димензије у америчким интерпретацијама, које су то одмах повезивале с директним опасностима совјетске инвазије и смањивањем простора слободног свијета. Такође, сваки потез једне стране доводи до контрареакције на другој. Америчке акције у Њемачкој изазивају снажну блокаду Берлина, наоружавање СР Њемачке доводи до наоружавања ДР Њемачке, стварање НАТО-пакта утицало је на одлуку да се створи Варшавски уговор, а наоружавање с једне стране прати иста реакција на другој. Видимо ту ситуацију најизраженије у примјеру Вијетнама, који ако се изгуби, цијела југоисточна Азија и Јапан губе економску и политичку безбедност. Операцијом AJAX 1953. први пута се до детаља организује свргавање једне стране владе изван власти-

те хемисфере, те спречава да иранска држава скрене превише лијево и национализује нафтну индустрију.

Администрација САД којој је на челу стајао Џералд Форд (прва половина 70-их година XX вијека) остаће запамћена по насилном обарању демократски изабраног председника Чилеа, Салвадора Аљендеа, септембра 1973. године.⁴ И то комбинацијом више облика специјалног рата: (1) изазивањем унутрашње, у првом реду економске кризе и управљање њоме, (2) илегалним организовањем и активирањем домаћих пучистичких снага, (3) интензивним психолошко-пропагандним активностима уз коришћење оригиналних тема, (4) војним ударом и (5) демонстрацијом стране (америчке) војне силе у непосредном окружењу (у чилеанским територијалним водама). Послије избора 1970. постало је јасно да само војни пуч може спријечити Аљендеа у доласку на власт. Позната је Кисинџерова изјава „Не видим зашто бисмо ми стајали са стране и гледали како земља постаје комунистичка ради неодговорности свога народа. То су важна питања да их се препусти гласачима да о њима одлучују сами” (Brewer, Stewart, Borders and Briges: A History of U. S.-Latin American Relations, Praeger Security International, Westport, Connecticut — London, 2006, стр. 134). Richard Helms, директор ЦИА-е добио је инструкције од Никсона и Кисинџера да спријечи Аљендеа. Захваљујући декласифицираним документима знамо да су те операције познате под именима *Track One* којом се жељело утицати на конгрес и војне кругове да потврде Аљендеово постављање за предсједника и *Track Two* који је подразумемијевао активно

⁴ Опадање извоза шалитре надокнађено је са експлоатацијом богатих лежишта бакра која се највећим дијелом налазе на подручју сјеверне регије у залеђу Токофиле, Антофагасте, Талтале и Чанареле. Најзначајнији рудници су Чукикамата и Потрериљос. По величини и обиму производње Чукикамата је највећи рудник бакра на свијету, налази се у Атаками недалеко од Каламе у сјеверном Чилеу. Копање је започето прије 500 година, а рушењем тераса претежно током посљедњих 100 година настао је огроман рудокоп дужине 2 km, ширине 3 km и дубок 810 m. Чак 600.000 тона руде и отпада ископа се у руднику сваког дана и однесе помоћу више од 300 камиона. Процијенује се да Чиле посједује 36,8% свјетских резерви бакра. Производња је у сталном порасту па је ова земља данас на првом мјесту по производњи бакра у свијету. У 1937. год. производња је износила 400.000 т сировог бакра; 1948 год. — 445.000 т; 1962 год. — 540.000 т; 1970 год. — 710.000 т; 1980 год. — 1.053.000 т; а 2011 год. — 1,8 мил. т. Највећи дио се прерађује у земљи и извози у облику метала, а у рукама је америчког капитала.

планирање и учествовање у војном пучу. Мултинационалне корпорације пружају помоћ напорима CIA да утичу на чилеанску политичку сцену. Аљенде је најавио национализацију виталних индустрија и услужних сервиса, који су већином били у власништву америчких компанија, што су оне хтјеле избјећи, а представници ИТТ-а су кроз контакте с CIA покушали финасирати кампање хришћанских демократа и Националне странке. Остварени су контакти с неколико група из војног миљеа, које су биле заинтересирани, али упркос убиству Rene-a Schneider-a, главног генерала чилеанске војске, пуч није успио и Аљенде долази на власт. Сви избори између 1963. и 1973. су били под утицајем америчких акција. Eduardo Frei, кандидат хришћанских демократа, примио је 2,6 милиона долара за своју кампању, иако он особно није за то знао, како би се спријечио долазак Аљендеа на власт. Станица CIA у Сантјагу помогла је организовању кампаније на „амерички” начин, са анкетама и регистравањем бирача. На изборима 1970. дјеловање се већином сводило на дискредитирање и спречавање Аљендеа у доласку на власт, без директне подршке одређеном кандидату. У раздобљу од 1971. до 1973. утрошено је око 4 милиона долара само на помоћ странкама у опозицији и покушајима стварања раздора унутар владајуће коалиције. Подржавана су и удружења приватника и трговачке организације приватног сектора које су биле против Аљендеових реформи. Дјеловање CIA у Чилеу у највећој мјери заснивало се на ширењу пропаганде, што је било релативно јефтино и јачало је зависно о потребама. Заснивало се на упутствима из централе ка филијалама у Чилеу, гдје је требало пронаћи медије и људе који ће у јавност пласирати чланке одређенога садржаја. Главни корисник америчке помоћи биле су дневне новине из Сантјага, „El Mercurio”, које су имале велику улогу у припреми војног пуча 1973. Кориштена је и „црна” пропаганда, односно лажни материјали, како би се оцрнила група или појединац или створио раскол у групама или странкама које дјелују у супротности с америчким интересима. Финансиране су групе које су дистрибуирале пропагандни материјал, лијепиле летке и организовале скупове. Активности су се сводиле на контролу студентских организација, смањење утицаја синдиката с комунистичким предзнаком те покушаје избацивања комунистичког утицаја на културне и интелектуалне кругове. Први потез након доласка Аљендеа на власт био је удар на економском плану. Позната је изјава Никсона који је наредио америчким обавјешајци-

ма да натјерају чилеанску економију да врштити. Сједињене су Државе прекинуле увоз чилеанског бакра, укинуле економску помоћ, кредите и лобирале су у међународним финансијским установама да слиједе њихов примјер. Помоћ је пала с 45 милиона долара 1969. на 1,5 милион 1971, док су кредитне линије, које су 1967. износиле 234 милиона долара, 1971. потпуно нестале. Свјетска банка је такође потпуно укинула кредитне линије. Наведени поступци озбиљно су пољуљали способност државе да одржава производњу бакра на жељеној разини јер је понестајало средстава за квалитетно вођење индустријских капацитета потребних за такав потхват. Никсон је утицао и на цијене бакра на свјетском тржишту, продајући бакар из америчких залиха како би смањио цијену. Други потез био је пружање помоћи опозицији путем обавјештајаца и покушај дестабилизације Аљендеове коалиције. Током Аљендеове владавине утрошено је 8 милиона долара на антивладину пропаганду и финансирање опозицијских група. Новац је одобрио Кисинџеров Одбор четрдесеторице који је био задужен за надзирање тајних операција у иностранству. Новац је кориштен за финансирање пропагандних активности, како странака из опозиције, тако и представника разних друштвених група супротстављених Аљендеу. Штрајкачи који су 1973. покренули nerede нијесу директно финансирани, али је сто хиљада долара усмјерено према организацијама које су подржавале штрајк, већином предузетничким. Посљедњи елемент политике дестабилизације Аљендеова режима била је сарадња с војском. Иако је сва друга помоћ укинута, она за војску је расла. Након дебакла у покушају спречавања Аљендеовог доласка на власт, ЦИА је тражила начине побољшања и проширења односа с војском, дајући јој до знања да се никако не би противила свргавању Аљендеа. Ливингстон наводи да је СИА слала лажна обавештења да Куба помаже Аљендеу у скупљању информација о војсци те да прави листу особа које треба затворити, а које заштити у случају пуча. Скупља и детаље о институцијама које треба заузети и планове владе у случају таквог догађаја. СИА тврди да те информације није пружала војсци, иако је била у контакту с врхом војске све до пуча, те је три мјесеца прије догађања добила детаљне планове пуча. Након пуча Никсон се држи суздржано, али одобрава захтјеве хунте које му преноси амерички изасланик. За вријеме Никсона и Форда одобрено је 186 милиона економске помоћи, а међународне финансијске институције су кредитирале Чиле с 400 милиона долара у пр-

ве три године војне владавине. Активно се сарађује с чилеанским сигурносним службама, а CIA је признала да су неки службеници одговорни за кршење људских права били на платној листи. Чак је и директор чилеанске тајне службе,⁵ генерал Manuel Contreras био на платној листи CIA. Подаци који се наводе дошли су на увид јавности у највећој кампањи декласификације докумената у историја и САД, проведеној 1999. на иницијативу предсједника Клинтона. Укупно је декласифицирано 24.000 докумената CIA-е, Бијеле куће, Вијећа безбедности, ФБИ-а и Пентагона који покривају период од 1970. до 1990. Дobar дио докумената може с пронаћи у књизи „The Pinochet File: A Declassified Dossier on Atrocity and Accountability, New York, New Press, 2003., аутора Petera Knorblucha. Војне владе Чилеа, Аргентине, Парагваја, Бразила и Боливије удружиле су се како би лоцирале и уништиле субверзивне елементе у цијелом свијету, што је названо Операција Кондор. Операције су вођене у иностранству како би се уклонила пријетња „марксистичких терористичких активности”. Аљендеов сарадник и конституционалиста из војних редова, Генерал Carlos Prats убијен је заједно са својом женом ауто-бомбом у Буенос Аиресу 1974. Orlando Letelier, бивши министар спољних послова и амбасадор у УН-у, такође је страдао у нападу ауто-бомбом, али у Washigtonu 1976. Многи други су хватани, мучени и убијени уз помоћ америчких обавјештајаца. Декласификовани документи из 1976. указују на судјеловање америчких обавјештајаца који су кроз зону панамског канала каналисали и организовали информације за војне владе.

Почетком 1970. Сједињене Државе су имале више од милион војника у 30 земаља, биле су члан четири регионална обрамбена савеза и активни члан петог, имале су обрамбене уговоре са 42 земље, биле су укључене у 53 међународне организације и пружале су војну и економску помоћ више од 100 држава широм планете. Можемо рећи како је циљ интервенција, посебно након Другог свјетског рата заштита америчке трговине и наметање америчких стандарда и начина поступања. Инструменти продирања и формирања друштава у раном послеријатном раздобљу укључивали су политичко и културно ласкање и додворавање локалним елитама, приступ локалним тржиштима, војна помоћ и обука. Све мјере реали-

⁵ DINA — Dirrecion de Inteligencia — Чилеанска тајна служба

зоване су у сврху стварања држава које би се могле успјешно развијати и постати дијелом политике и мјера обуздавања Совјетског Савеза. Управо америчко инсистирање на претпоставци да, уколико му се не супротстави свим снагама, комунизам ће се проширити цијелим свијетом, доводи до хладног рата. Педесетих година 90% помоћи које Америка даје иде у војне сврхе или за подршку локалним политичким елитама које се одупиру совјетском притиску. Циљ је заштитити пословна улагања мултинационалних компанија и омогућити што лакши приступ природним ресурсима. Интереси се штите помоћу, показати ће се касније детаљније, аутократских и војних режима којима је нужност за опстанак борба против лијевих и осталих група који не прихватају и спроводе политичке смјернице Вашингтона.

Данас рат савременог типа квалитативно се разликује од ратова који су нам познати кроз историју, укључујући и хладни рат између САД и СССР. Промијенио се свјетски поредак, захваљујући научно-техничком напретку, појавиле су се нове могућности, прије свега у области координисања различитих облика војног и невојног дјеловања на противника. Економски рат против Руске Федерације сада представља прилично традиционалан начин ратовања — то је обарање цијене нафте и контролисана девалвација рубље.

1. КОНТРАДИКТОРНОСТ АКТУЕЛНЕ ГЕОПОЛИТИКЕ И ГЕОЕКОНОМИКЕ

Модерни рат нема јасно одређене границе између стања мира и стања ратних дејстава. Тачније, ратна дејства су непрекидна, почев од утицаја на економију противника и свијест његових грађана, преко управљања конфликтом различитог интензитета на његовој територији. Рат савременог типа је инструмент спољне политике, прије свега за земље које чине језгро новог свјетског поретка — САД и њене савезнике у НАТО, који сада практично воде нови рат за колонијалну подјелу свијета и, према ријечима предсједника САД Барака Обаме, непријатељ број један Новог светског поретка је Руска Федерација⁶. Вјероватно Руска Федерација није само не-

⁶ Током првих година изградње Руске федерације, министар иностраних послова Козирев је водио стратегију очувања блиских односа са Западом у циљу рјешавања међународних сукоба. Године 1993. је изашао документ који садржи листу десет најважнијих региона за руске интересе и њихов редослед

пријатељ број један, она представља главни циљ зато што су непријатељи два и три (Исламска држава и вирус еболе) у значајној мјери створени дјеловањем САД. Технологија модерног ратовања заснована је на примјени нових физичких принципа (који су по својој рушилачкој моћи слични нуклеарним) и роботике, као и на коришћењу средстава за обавјештавање (укључујући и космичка) и дјеловања традиционалних и нетрадиционалних средстава наоружања. Као нови аспект доктрине појављује се признање тога да се у рату користе протести, сепаратистички и екстремистички покрети у сврху дјеловања на противника, заједно са уобичајеним методама вођења рата. Видимо на примјеру Либије, Сирије и Украјине, да методе „обојених револуција” глатко прерастају у оружане операције уз помоћ специјалних снага. Те методе САД су спремне, према њиховим службеним изјавама, да аплицирају против Руске Федерације. Јасно је да је економски рат против Руске Федерације у датом случају довољно традиционалан метод вођења рата. То види у обрађу цијена нафте и контролисаној девалвацији рубље.

Аргентински публициста Хуатерио Куевас Мардонес, у својој студији „СИА без маске” (московско издање из 1970. г) дао је аргументовану слику америчког метода изазивања унутрашњих дестабилизација већ до тада испробаних у земљама Латинске Америке. Још се влада Џералда Форда (1972–1976. г) руководила правом да може дестабилизovati владу било које земље чије активности по мишљењу вашингтонске администрације не одговарају интересима САД. Та политика дестабилизације врши се под посредством сложених метода економског, политичког и војног карактера, ради чега се формирају многе организације које се укључују у поједине операције ове врсте. При томе Форд је посебан акценат на стратегију задуживања земаља овог региона код ММФ-а и Свјетске банке, који су након потискивања енглеског капитала најприје директно инвестирали, да би касније (крајем 60-их и почетком 70-их година) давали зајмове. Убрзо је инострана задуженост овог подручја од двије милијарде (1950. г) достигла фантастичну бројку од 22 милијарде долара, и то у периоду од свега двије деценије. Упоредо са финансијским задуживањем текли су и процеси обавјештајне инфил-

---

по значаја. Први на листи биле су земље Заједнице независних држава (ЗНД). САД је био четврти, Европа је била пета, а Кина је шести. Африка је била девета, а затим Латинска Америка, на десетом мјесту регион на листи.

традије у све постојеће политичке и друштвене институције, стварања десничарских екстремних организација (познати ескадрони смрти), примјена криминалних метода економског рата и тероризма, да би државни или војни удар дошао као финални чин.

Без обзира на рат у Ираку, рат у Афганистану и терористички напад на САД, у међународним односима доминираће геоекономска тенденција, а глобална економија и даље ће бити главни аспект глобализације⁷. Треба одбацити неке митове глобализације о беспомоћности државе, о крају политике, крају геополитике као и најновије тврдње о крају глобализације и неолибералног модела економије уз аргументе да се глобализација обликује дугорочно и да је економско ткиво међузависности држава чврсто⁸. Опширно дефинисан концепт геоекономије у међународним односима јер се, појам који се често погрешно користи и изједначава с глобализацијом или се некритички супротставља геополитици. Данас су државе

⁷ При инвестирању, коначно, јасно избија на видјело периферни карактер Источне Европе. У десетогодишњем периоду после промене система на Истоку, западноевропске, америчке и источноазијске компаније успјеле су да покупују и присвоје најбоље комаде некадашњих комунистичких народних привреда који доносе највеће профите. Никакав капитал, с друге стране, не улаже се на Западу да би се тамо купили конкуренти или отворила нова постројења за производњу. Дакле, док западни капитал жељан оплодње и гладан профита одлази у источну Европу да би обизбидиједио слободан трансфер добити и профита у магичне западне концерне, новац дужника из Источне Европе који из године у годину у форми кредита добијају финансијска средства, одлази на отплату дугова од укупно 165 милијарди долара колико је заправо износио дуг 2001. за десет источноевропских земаља — кандидата западним повјерљачким банкама. Очигледни доказ за статус периферије Источне Европе, из које се стално одлива капитал у правцу Запада не може се навести.

⁸ Апокалиптична слика о ситуацији у трећем свијету — банкротирани државе, неконтролисани раст становништва, ендемично насиље, друштва која се распадају — потврђује процијену да једну рационалну алтернативу представља обновљени империјализам. Он отворено каже: земље трећег свијета које непосредно угрожавају безбједност Запада треба ставити под западно туторство. „Пошто су се неимперијалистичке опције показале као неефикасне (...), неоимперијалистичка логика је превише јака да би Бушова администрација могла да јој се одупре.” Чини се, заправо, да Буш овој неоимперијалној логици и није пружао неки већи отпор. Њему додуше, није баш по вољи било да инвестира доларе у обнову „фејлд стејтс” (пропалих држава), или да своју земљу ангажује у хуманитарним интервенцијама, али зато ни тренутак није оклијевао да америчке борбене снаге пошаље на све четири стране свијета ради борбе против „непријатеља цивилизације”, против варвара и ради уништења „сила зла”.

геоекономски активне, стратешки користе економију да би оствариле своје националне интересе у глобалном простору. Геоекономски вођена спољна политика укључује стратегију, не само за освајање других тржишних простора, него и за геоекономску одбрану земље, а мање развијене државе стално су под притиском да ће се изгурати на маргине глобалне подјеле рада. Црна Гора о томе требала водити рачуна како не би по својој индустрији и врсти улагања постала земља тзв. трећег свијета. Анализира ли се свијет у протеклих пет година, посебно од избијања „арапских револуција” које су букнуле 2010., добија се општи утисак како су архитекте глобалне хегемоније врло пажљиво спроводили свој план. Западни медији су покушали наметнути осјећај случајности и да се све догађало некако превише спонтано, без некакве скривене намјере или јасног геополитичког плана. Више од пет година нас увјеравају како су „спонтано” свргнути лидери Египта и Туниса, срушена Гадафијева џамахирија у Либији, те да су исто тако „вољом народа” избили немири, а затим рат у Сирији. Све су то наводно били „унутрашњи немири који су букнули због народа незадовољног радом својих владара”, а Запад је ту „само помагао”⁹. Ко је пратио збивања у арапском свијету, те оно што је услиједило у другим жаришницама, зна да у медијској интерпретацији догађаја недостаје елемент који је створио и управљао тим хаосом. Један од највећих оријенталиста данашњице, марокански експерт са Универзитета у Станфорду, Хицхам Бен Абдаллах Ал-Алаоуи, за „*Le Monde diplomatique*” 2014. године пише „како се без плана, или чак завјере против Ара-

⁹ Према процјенама Пентагона, рат у Вијетнаму (и то без трошкова вишегодишњег бомбардовања територије Сјеверног Вијетнама и Лаоса) коштало је Сједињене Америчке Државе око 120 милијарди долара, што износи шест пута више него, на примјер, рат у Кореји 50-их година прошлог вијека. Ипак, мада је престанак рата у Вијетнаму и коначан одлазак Американаца из Сајгона личио на пораз, не може се рећи да је Америка тај рат изгубила. „Упркос општеприхваћеним тврдњама, било љевичарским или десничарским о супротном, САД су оствариле своје главне циљеве у Индокини. Вијетнам је разорен. Тамо више није било опасности од успјешног развитка који би послужио као примјер за углед другим земљама у региону ... Неразвијене земље мора да науче да не дижу главу ...”. Из каснијег понашања великог броја земаља у свијету, односно њихових влада, а поготово од почетка 90-их година наовамо, не би се баш могло рећи да ова порука није примјена и да се не респектује. А свјетским моћницима је мање стало до тога да их други народи воле; довољно им је да их се боје.

па, догађаји никада не би развијали у том смјеру и да су се од 2010. до 2014. на територију Великог Блиског Истока пажљиво планирали и проводили одређени циљеви”. Такозвани „Greater Middle East” се простире од западних граница Кине па све до Марока и Бушова администрација га је прогласила подручјем од посебног америчког интереса, а Барак Обама је само наставио реализацију те доктрине. Иако све ово није ништа ново, Хицхам Ал-Алаоуи у свом чланку о „Арапском прољећу” није рекао да су бројни догађаји који су услиједили, без обзира на помно разрађен план, уједно и резултат унутрашњих противрјечности у арапском свијету. Исти сценаријо је спроведен и у Украјини, гдје су Сједињене Америчке Државе и њихови западни савезници 21. фебруар 2014. дисциплиновано спровели зацртани план, али су заборавили на неке логичне недоследности што тјера на размишљање о томе какав однос постоји између догађања у арапском свијету и такозваног „ЕвроМајдана” у Кијеву. Једнако као на Блиском Истоку и на сјеверу Африке, Запад је потпуно незаинтересован да Украјини помогне у изградњи владавине права, што се види из пасивног односа према наоружаним припадницима Десног Сектора који су 21. марта 2014. требали вратити оружје, али се то није догодило, и данас су најјача оружана фракција у „демократској” Украјини. Аналитичари су се с правом питали: „Против кога ће радикални десничари са свим тим оружјем покренути Трећи Мајдан?”, да би тренутно већ неколико дана, након распуштања организације „Ајдар” и истраге о ратним злочинима, цијели Кијев држали у шах позицији. „Нови Мајдан је могућ, али ће он само дјеломично бити повезан с политичким догађајима, а прави разлози ће бити потези владе која је изразила спремност на непопуларне мјере које за давање зајма тражи ММФ. Људи ће се осјећати преваренима, а резултат побједи ЕвроМајдана ће бити повећање цијена и смањење плата, што би могла бити искра која ће запалити пожар. Кијев је то и учинио, а влада Арсенијуа Јатсенука је од 1. маја 2014. подигла цијену гаса за домаће потрошаче за преко 50 посто, а до 2018. ће наставити са даљим поскупљењем гаса према временском оквиру.¹⁰ Индустијска производња је у колапсу, дивља

¹⁰ У организацији института за међународне промјене Колумбија Универзитета из Њујорка, а под окриљем IX конгреса социолога, у Упсали 1978. г. одржан је скуп америчких аналитичара, а који је претходно, на затвореном састанку, инструисао проф. др Збигњев Бжежински, тада специјални савјетник

инфлација гривне, а тријумвират Порошенко-Уатсенуук-Турчинов губе све битке против народних полиција у Доњецкој и Луганској Народној Републици, што је довело до побуне и противљења мобилизацији у бројним украјинским градовима и селима. Упоређујући Арапско прољеће и догађаје у Кијеву, видимо да су због природе милитаната „који су изнијели револуцију на својим плећима” и арапски свијет и Украјина јако далеко од толико прокламираних „европских демократских вриједности”. Све је почело на исти начин. Сјећамо се како су се на Тргу Тахрир у Каиру извикивале пароле: „Тиранине одлази!”, а на Тргу Независност и у Кијеву: „Бандо одлази!”. У оба случаја је улична борба била врло добро припремљена, једнак је био њихов модел отпора службама за заштиту закона, стални и све већи захтјеви, као и одбијање компромиса, а чему је коначно улиједила „побједа побуњеног народа против тираније”. Тунис, Египат, Сирија и Украјина су на врхунцу кризе били жртве снајперске ватре која је косила и демонстранте и полицију, а починитељи су увијек били „непознати”. Убијени демонстранти су постали „жртве режима и хероји отпора”, као на примјер „Небеска стотина” (потребних) мртвих да би се свргнуо Јанукович¹¹. Цинизам и једноставност овог програма су толико очити, да се лијени организатори нијесу потрудили чак ни промијене слогане, симболе или заставе, али је он и даље продуктиван, и то само због наив-

---

за националну безбједност председника САД, Џ. Картера. Главни акценат његовог излагања стављен је на југословенске дугове иностранству. Између осталог речено је да постојећи дугови, као и нови који ће Југославија морати да узима, представљају изузетно погодно средство економског и политичког притиска на СФРЈ и због тога их треба и даље подстицати. С гледишта америчких интереса будући пораст ових дугова је користан.

¹¹ Проширење Европске уније на Исток служи, прије свега, да се најачим снагама на Западу — такозваним „глобалним играчима” (global players)-отвори нови тржишни простор и обезбједи, помоћу прихватања правних норми и стандарда *Acquis communautaire*, сигурност за уложени капитал и извлачење оствареног профита. Поред проширеног тржишта за пласман властите робе долази тржиште јефтине радне снаге, које обухвата милионе добро обучених, образованих али осиромашених и стога јефтиних произвођача. На тај начин, прикључење Истока западноевропским центрима отвара се широко поље за инвестиције за чију безбједност и сигурност одговорност носе бриселски комесари, локални управљачи и, најзад, у блиској будућности јединице за брзе интервенције ради спречавања и сузбијања криза.

ности људи који тијелима иду на метке и тиме постају инструментом оних који су све то испланирали.

2. СВЕ СЕ УВИЈЕК ЗАВРШАВА НА ИСТИ НАЧИН

Након тога, све увијек завршава на исти начин — изаберу се неспособни, али арогантни лидери који користе хаос, долази до урушавања државних институција, власти и владавине права, катастрофалног слабљења државе, чему слиједи безвлашће или диктатура и могући распад земље. Судећи по профилу људи који су с изабрани да у Кијеву формирају „владу”, тај се сценарио поновио и у Украјини. Међутим, ту су и друге земље у окружењу Руске Федерације. На примјер, јерменски предсједник Serzh Sargsyan је 3. септембра 2013. на састанку с Владимиром Путином у Москви изјавио „да ће његова земља ући у Царинску унију с Руском федерацијом, Бјелорусијом и Казахстаном, а касније постати чланицом Евроазијске уније”, а касније је своје обећање и испунио. Када је то рекао, одмах по повратку у Јерменију у Еревану је испред предсједничке палате одржан протесни скуп против приступања земље Царинској унији, а лидер прозападне странке „Насљеђе”(Zahrangutyun), Стуопа Сафаруан, иако је добио само 5,8% гласова на изборима, повео је безуспјешни рат против „неприхватљивог здближавања с Руском Федерацијом”. Јерменски либерали из „Насљеђа” су демонстрације поновили и 2. децембра 2013. за вријеме посјете Владимира Путина Јеревану, а Радио слободна Европа је неколико десетина окупљених приказала као „демонстрације Јерменаца против Путинове политике ширења Царинске уније”, а остали западни медији су објављивали снимке „полицijske репресије” у којој нити је било озлијеђених, нити се догодило било што, а што би било вриједно спомена. Иако је предсједник Саргсуан, једнако као и Виктор Јанукович, одлуку донио на темељу процјене што је најбоље за Јерменију и Јермене, баш као и у украјинском случају кренуле су оптужбе „како је јерменски предсједник одлуку донио под притиском Москве и да се радило о уцјени”. Јерменију су потом прозвали из Одбора за спољну политику Европског парламента, што је био знак за узбуну да би ускоро могло доћи до притиска на ту земљу, а напетости би могле ескалирати по украјинском сценариу. Касније се покушало с поновним распиривањем азерско-јерменског сукоба, а недавно се као мотив за раскол између Москве и Еревана безуспјешно покушао иско-

ристити масакр којег је починио један руски војник из контингента у Јерменији, који је у лудилу побио цијелу јерменску локалну породицу, потом пребјегао у Русију. Све је ове покушаје Кремљ у сарадњи са савезницима успјешно амортизовао.

3. ГЕОЕКОНОМИКА И ГЕОПОЛИТИКА У ЕВРОАЗИЈИ

Како видимо овдје се није радило само о Украјини, него и Јерменији, Бјелорусији, коју медији упорно приказују као „побуњеничку земљу која жели независност од Русије”, другим земљама, па и Руској Федерацији самој. Владимир Путин је својим потезима коначно Западу послао јасну поруку, а да није погријешио говоре и анкете према којима му је у Руској Федерацији популарност опет порасла на преко 80%, као и немоћ Вашингтона и Брисела да му се ефикасно супротставе. Дакле, као што је речно на почетку, све говори да неко вуче konce из сјенке, али коме све то треба? Аналитичари сада тврде да је Европска унија помагала ЕвроМајдан како би наводно ријешила своје проблеме — приграбила тржиште, зауставила процес унутаршње дезинтеграције и економску кризу. Украјина би са својих 47 милиона становника и јаком црном металургијом Европи могла дати пријекно потребни кисеоник за оживљавање економије и излазак из политичког блата у којем се пројект Европске уније тренутно налази¹². То је у неку руку истина, јер је Њемачка и 30-их година XX вијека на штету украјинског народа хтјела загосподарити Украјином из истог разлога због којег то данас чини њемачка канцеларка Ангела Меркел. Међутим, то није цијела исти-

¹² Моторну снагу за проширење Европске уније у правцу Истока представља продуктивност великих западноевропских компанија које траже простор за улагање свог капитала и остваривање профита. Рационализација и тржишна рашчишћавања су повећала капацитете водећих мултинационалних компанија до огромног притиска за даљу акумулацију. Оплођивање капитала њима је могуће још само кроз даљу експанзију. Овај захтјев капиталистичког начина производње важи у начелу широм свијета али се често заборавља када се говори о мотивима за проширење на Исток. Није у питању пружање помоћи за развој или добротворни гест, нити солидарност заједнице хришћанских вриједности и елементи који наводе Брисел на проширење граница Европске уније, већ је разлог криза усљед вишка производње у западноевропским центрима. Тамо гдје више нема довољно тржишта на располагању пријети криза оплођавања капитала и система заснованог на привредном расту.

на, поготово ако се покушају анализирати догађаји који су се збили паралелно с ЕвроМајданом.

Прво, сви они се јављају непосредно прије и за вријеме успјешно организованих Олимпијских игара у Сочију. Друго, у фебруару, када је Украјина на подмукао начин свргнула предсједника Виктора Јануковича, дошло је до великог концентрисања сиријских побуњеника (око 40 хиљада војника), а према неким извјештајима су Саудијска Арабија и СИА кренули у напад на Сирију из правца Јордана и побуњеничке скупине су под њиховим командом покушали пробој кроз јужну покрајину Дара'а. И на крају, истовремено је Анкари избио корупцијска афера у којег је укључен и тадашњи премијер Реџеп Ердоган, а питање је би ли се то догодило да турски премијер није почео водити претјерано „самосталну” политику, која се нимало није свидјела Вашингтону и Бриселу. Превише се тога важног догодило да би све било „случајно”, једнако као што нису била „случајна” ни „спонтана” Арапска прољећа. Збигњев Брежински је све ово о чему говоримо описао у својој познатој књизи „Велика шаховска табла — Америчка доминација и њезини геостратешки императиви”. Циљеви наведени у књизи јасно говоре о успостављању глобалне доминације Сједињених Држава у двадесет првом вијеку и уништењу Руске Федерације преко сусједних земаља, али и потребу раздвајања европске Русије од залеђа богатог ресурсима. Једном остварен тај циљ, Москви би се понудило да постане „млађи партнер” Вашингтона или заувјек нестане са свјетске позорнице и као земља и као алтернатива цивилизованој Средњој Еуроци са својим евроазијским пројектом. Збигњев Брежински све дефинише јасно и без икаквог заобилажења: „Главни геополитички циљ Америке је Евроазија”, а након двије Бушовеве администрације, Барак Обама крајем 2011. најављује нову доктрину и изјављује „како су за Америку Азија и Пацифик апсолутни приоритет”, што довољно говори о утицају стратега Хладног рата, али исто тако и о континуитету у Бијелој кући без обзира био у њој предсједник демократа или републиканац. У Евроазији се налазе највеће политички активне и динамичне државе. Након Сједињених Америчких Држава шест највећих економија и шест земаља с највећим трошковима за наоружање су такође у Евроазији. Све осим једне легитимне нуклеарне силе налазе се у Евроазији и тамо су све илегалне нуклеарне силе, опет осим једне. У Евроазији су и двије најмногљудније земље које теже регионалној хегемонији и глобалном утицају. Све по-

тенцијалне политичке и/или економске пријетње америчкој доминацији воде поријекло из Евроазије. „Све у свему, евроазијске силе, ако се узму заједно, значајно су јаче од Сједињених Држава. „Срећом по Америку, Евроазија је превелика да би се политички ујединила”, пише Брежински у својој књизи и нема сумње како би за њега остварење највеће море било управо оно на чему раде Руска Федерација и Кина, заједно с Ираном, Сиријом и руским савезницима из бившег совјетског блока, а то је стварање савеза за којег амерички стратег тврди да је немогућ. Стога, ако се сагледају актуални догађаји у Украјини, али и потезе које вуче Турска, покушај делегитимирања јединог отпора исламистима у Сирији, оног којег пружа Асад, и у недостатку сад већ непостојеће ФСА проглашавање Курда „јединим борцима за демократију”, Јерменију у савезу с Москвом, те Азербејџан, све постаје пуно јасније и сви се догађаји, почевши од Арапског прољећа, уклапају у логику Брежинског. Прва фаза, која је трајала од 2010. до 2013., била је удар на Руску Федерацију и Кину и уништавање њихових стварних или потенцијалних савезника (Либија и Сирија). Америчка глобализација је подразумијевала подјелу свијета на све мање и немоћније актере на међународној сцени, који би, наравно, зависили о Вашингтону, а потом њихово укључивање у шире регионалне савезе под покровитељством савезника Вашингтона (примјер, Саудијске Арабије или Катара). Затим је у 2014. започела директна офанзива на статус Руске Федерације и ударило се на интересе Москве у Украјини. Путинов пројект Евроазијске уније се никако не уклапа у логику пројекта оних који су осмислили процес глобализације с САД на челу. Стварање савеза у срцу континента, који је од америчке администрације проглашен као подручје од виталног интереса за САД, у том дијелу свијета ће зауставити експанзију америчких савезника, онемогућити присутност трупа НАТО савеза и отворити простор мултиполарном свијету у којем нема мјеста америчкој хегемонији. Сада се с одређеном временском дистанцом може се анализирати и политика Ердоганове Турске. Током „арапских револуција” њен је задатак био „окупити послушнике” Вашингтона и потом у цјелокупном дизајну глобализацијске стратегије на челу с Муслиманским братством формирати низ нових арапских режима, а у том плану су стратешки циљеви били Египат и Сирија. Међутим, Ердоган није успио обавити своју мисију. Асадов „режим” у Сирији је пружио отпор, а у Египту је политика Муслиманског братства убрзо довела до народне по-

буне. Сједињене Државе су изгубиле и подршку највећих арапских земаља, као нпр. Саудијске Арабије која је подупирала Морсијеву смјену у Каиру, те изразила спремност у додјели кредита за модернизацију и јачање египатске војске.

Потом је Реџеп Ердоган проглашен кривим јер је развијао и одржавао везе с Русијом. Турска се одлучила на неутралан став и сарадњу с Евроазијском унијом јер је на тај начин мислила заштитити своје интересе и трговинске односе с Москвом вриједне на милијарде долара. Турски премијер Западу није пружио подршку у свргавању Јануковича, а јавна је тајна да је учинио све да умири кримске Татаре, чиме је практично окренуо леђа превратничкој влади у Кијеву. Сарађује с Кином од које купује противавионске системе и технологију за производњи истих и то од кинеске компаније под америчким санкцијама, те развија односе с Ираном. САД се због тога, уз помоћ моћног вјерског лидера покрета „Хизмет“, Фетхуллаха Гулена, одлучила на његово смењивање, но у томе није успјела и Ердоган је данас моћнији него икад. Тек повезивањем догађаја у Украјини, на Блиском Истоку и сјеверу Африке, југозападној Азији и на Кавказу могу се разумјети планови глобализацијске стратегије побједника Хладног рата, но вријеме ће показати хоће ли они бити у стању остварити зацртане циљеве. У овом тренутку је тешко прогнозирати било што, но план Збигњева Брежинског је претрпио низ тешких удараца и погрешно би било рећи да је амерички предсједник Барак Обама тај који је „губитник“, а ако и јест, онда то може бити само дјеломично као пуки извршитељ ове добро осмишљене агенде. Анализирајући актуалну ситуацију могло би се рећи да је историја на страни Руске федерације и да ће западна хегемонија остати недосањани сан великог америчког стратега и идеолога Хладног рата, Збигњева Брежинског, који је распадом Совјетског Савеза остварио већи дио својих намјера. У прилог тој тврдњи иде и чврсто зацементирана власт египатског предсједника Абдела Фатаха Ал-Сисиа, а Сирија Башара Ал-Асада је након пете године борби јача него што је била на почетку и нема назнака побједи исламиста, а да не говоримо о неколико пута најављиваном „побједоносном уласку демократских снага у Дамаск“. Руска федерација, Иран

и Кина јачају односе до нивоа војно-политичког савеза, а као центрипеталне силе око себе окупљају своје регионалне савезнике¹³.

Можда су током 2012. и 2013. многим промакле јаке дипломатске активности Москве у Средњој Азији, посебно у Киргистану (који је такође постао дио ЕЕУ), Таџикистану и Узбекистану, гдје је Руска Федерација напосто „изгурала” Сједињене Америчке Државе и у потпуности интегрисала те три земље у „Шангајску организацију за сарадњу” (SCO) или војни савез „Организацију уговора о колективној безбједности” (CSTO), који се отворено супроставио активностима НАТО савеза на руским границама. То само потврђује тезу да је Владимир Путин годинама припремао оно што је одлучио учинити када за то дође вријеме. Након позиционирања Москве у бившим совјетским републикама Средње Азије на ред долази Техеран и услиједило је зближавање Ирана и Афганистана гдје је бивши предсједник Карзајев водио жестоку кампању за одлазак америчких трупа из земље. Јерменија се, отворено сврстала уз Руску Федерацију и прекинула процес европских интеграција.

Вашингтон и Брисел покушавају преко Грузије и Азербејџана дестабилизирати Јужни Кавказ, али је Русија још 2008. јасно ставила до знања Грузији како неће дозволити ништа што ће јој угрозити јужне границе, док је одлучном акцијом на Криму још једном подсјетила власти у Тбилисију да воде одговорну политику, прије свега према свом народу. Политика Азербејџана је неодвојива од Турске, али и Ирана с којим се граде посебно добри односи, стога ће све одлуке које донесе азербејџански предсједник Илхам Алијев првенствено бити у његовом интересу, потом Анкаре и Техерана, што се у завршници видјело с протјеривањем америчког Ради-

---

¹³ Све је веће интересовање у Африци међу руским политичким и економским круговима, а то је могуће лако уочити у 2006. и 2007. Путин је посетио Републику Јужну Африку, Египат, Алжир, Мароко и у септембру 2006. године. Ове посјете су биле први те врсте, јер је Путин бити први руски лидер који је отишао јужно од екватора. Путинова посјете Африци, укључујући и Јужну Африку и Мароко, били су у ствари отворена порука свијету да се Русија враћа у регион гдје је традиционално имала геополитичке интересе, а Русија то ради на квалитативно нов начин. У симболичким терминима, јер Јужна Африка и Мароко су се налазили на супротним екстремима афричког континента, Путин шаље поруку да је цијели афрички континент важан за Русију. Република Јужна Африка, испоставило се да је важна регија за проширење Русије у Африци и њеним односима са континентом. Руски пословни кругови изабрали су ову земљу као базу за афричку експанзију.

ја Слободна Европа, потез који значи пуно више од „гашења једног демократског медија”. Шта рећи него да је оптимизам Брежинског, који у својој књизи о америчкој експанзији на евроазијском простору коментарише ријечима „како је Евроазија превелика да би се и политички ујединила”, био посве неутемељен, а готово неоспорни губитак тог простора би могао бити његов животни пораз као и пораз политике глобалне доминације Сједињених Америчких Држава чији је он стратег био неколико деценија. Коначно, Збигњев Брежински је имао својих пет минута славе када се у вријеме распада Совјетског Савеза отварао шампањац у Вашингтону, а на чему је тако здушно радио цијели свој живот. Срећом, „крај историје” се ипак није догодио и то захваљујући одлучном ставу лидера неколико свјетских земаља које су спријечили реализацију врло добро разрађеног плана.

Нова војна доктрина Руске Федерације представља документ који показује како вођство схвата пријетње нове генерације. Важан аспект нове војне доктрине је признање да се борбена дејства воде не само уз учешће званичних армија земаља које су у конфликту него и уз учешће приватних војних компанија и разних милитаристичких покрета као што су Исламска држава, Џабат-ан-Нусра, Десни сектор, а оно што им је заједничко је да су координисани из јединственог центра. Други важан аспект савременог ратовања који је нашао место у војној доктрини Руске Федерације је коришћење средстава информисања у глобалним размјерама. На тај начин оно што ми видимо, а посматрачима са стране и жртвама агресије не изгледа тако, јесте ланац изолованих догађаја који се претвара у мрежу војних операција. Да би тај систем функционисао као цјелина, потребан је висок ниво контроле, а то је могуће само уз употребу модерне технологије планирања и управљања, убрајајући ту и рад аутоматизованих система.

О средствима јавног информисања потребно је дати посебно мишљење. Закон о страним агентима и допуне закона О непрофитним организацијама, донесене 13. јула 2012. године у Државној Думи (Ф 3 Н 121-ФЗ од 20. јула 2012), створили су тешкоће за финансирање медија и невладиних организација на територији Руске Федерације из других земаља које су, по правилу, биле задужене за спровођење информационих и јавних кампања. Списак земаља које су поставиле задатке и организацију испред својих руских „партнера” прилично је велики. То су земље НАТО пакта, Јапан и

земље Персијског залива. Наравно, не би било праведно рећи да међу тим земљама није било оних које су испуњавале своје хуманитарне и културне циљеве. Међутим, у условима кад су информационе кампање постале дио вођења модерног рата, Закон о страним агентима просто је неопходан ради очувања суверенитета земље. Рат данас, како видимо на примјеру Либије, Сирије и Украјине почиње, као по правилу, на рачун грађанских протеста или религиозних сукоба „између самих земаља које су жртве агресије”, а тек послије тога долази до мијешања страних оружаних снага, обично као врста војне помоћи једној од сукобљених страна. Притом, то често нису званичне оружане групе, него приватне војне компаније или добровољне формације. Ова пријетња била је умањена донијетим амандманом О страним агентима 2012. године. Међутим, вријеме иде даље, па је потреба за провођењем операција на територији Руске Федерације натјерала наручиоце да прибјегну другим сложенијим начинима финансирања.

Није тајна да у сваком региону Русије постоје компаније чији су пословни интереси везани за земље НАТО или њихове савезнице. Приликом уговарања посла са таквом компанијом, њеним власницима се предлаже већи дио добити, односно уговор се закључује у њену корист. Један од услова за потписивање таквог уговора је давање „спонзорске” помоћи невладиним организацијама и медијским кућама на које укажу страни партнери. Под тим условима проток новца не да се није смањивао него се временом и повећавао. Невладине организације су на тај начин биле финансиране, а извор финансирања био је чисто унутрашњи. За протекле двије године западни спонзори промијенили су избор „партнера”. На Болотни трг излазили су људи неолибералних и ултралевих погледа, боље речено, урбана буржоазија и стваралачка интелигенција, која је склона мирним протестима и као таква није била баш одговарајуће рјешење за стварање подлоге за грађанске немире. Већ послије догађаја у Сирији и Украјини почело се рачунати на националисте и радикалне муслимане, зато што су они способни да изведу прелазак у насилне конфликте и потенцијални грађански рат. У криминалним круговима Русије почела је кружити информација да је неопходно подржати протесте јер је то начин да се дође до великог новца и власти — по узору на Украјину. Ствар се додатно компликује јер постоји прећутна подршка регионалних елита које имају пословни и политички интерес у земљама НАТО а дио су не-

олибеларног лобија савремене Руске Федерације. Мрежа ових бизнисмена и регионалних лидера, који владају регионалним медијима, почиње да припрема терен за суочавање са централном владом. Све се ради тихо и са могућношћу „играња потеза уназад” у случају стабилне позиције руководећих кругова Русије, који су спремни да и даље штите независност земље од спољних претњи. У случају да протести у Москви добију озбиљан карактер, руско друштво ће бити изненађено чињеницом да знатан број региона који су незадовољни својим „националним и религиозним правима” одједном исказују потребу за „демократским промјенама”. И овдје важну улогу у очувању снажне руске унутрашње и спољне политике — стабилности политичког система — игра жилавост и спремност вођства да сачува контролу над ситуацијом¹⁴. Може се закључити да војна доктрина Руске Федерације говори о спремности вођства за вођење ратних операција по новим правилима, укључујући тоталну мобилизацију земље, економију, њен политички и културни живот. Међутим — мора се признати — та спремност изазива озбиљне сумње. Ако се код руског друштва дешава процес наоружавања армије, спремност органа управљања да пређу на мобилизацијски начин управљања изазива озбиљну скепсу. Криза управљања, формализам бирократије, функционери са неолибералним погледима на кључним позицијама — све то представља озбиљан ризик за систем.

ЗАКЉУЧАК

Геополитика се „компромитовала” као теорија и пракса у Другом свјетском рату, али свијет је и даље остао геополитичан. Само су промијењени циљеви, методе и терминологија. За националне интерес истичу се идеолошки циљеви, националистичке поставке (апелујући на природна чувства националне самоидентификаци-

¹⁴ Упркос Руској огромној територије и њеним надземним и подземним ресурсима, Русија доживљава недостатак сировина, као што су манган, хром, жива, титанијум и алуминијум. Увоз попуњава празнину. Руске алуминијумске компаније снабдијевају око 80% својих потреба са увезеним сировинама. Руски објекти који обрађују метале као што су бакар, никл, цинк, калај и антимон су већ имале потешкоћа због смањења националних резерви. Уранијумове резерве, које пружају битну компоненту нуклеарном сектору, ускоро ће бити исцрпљене. То значи да Русија може ускоро постати уранијум-увозник.

је), интереси естаблишмента, хипертрофиране представе о националним интересима погодују јачању конфликтности међународних односа и политичко-територијалном уситњавању међународног система. Треба одбацити неке митове глобализације о беспомоћности државе, о крају политике, крају геополитике као и најновије тврдње о крају глобализације и неолибералног модела економије уз аргументе да се глобализација обликује дугорочно и да је економско ткиво међузависности држава чврсто. Опширно дефинисан концепт геоекономије у међународним односима јер се, појам који се често погрешно користи и изједначава с глобализацијом или се некритички супротставља геополитици. Данас су државе геоекономски активне, стратешки користе економију да би оствариле своје националне интересе у глобалном простору.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

- [1] Александер Дугин, Основи геополитике — геополитичка будућност Русије, Екопрес, Зрењанин, 2004,
- [2] Драган Вукчевић: Економија и право, ЦИД 1996.
- [3] Мичел Клер: Рат коме нема краја, Београд 1975.
- [4] А. Бојин, П. т Харт, Е. Штерн, Б. Санделијус, Политика управљања кризама, Службени гласник, Београд 2010
- [5] Хенри Кисинџер: Да ли је Америци потребна спољна политика, Усусрет дипломатији XXI вијека, Клуб Плус, Београд 2012.
- [6] Carlo Vercellone ur. Kognitivni kapitalizam, Politička kultura, Nakladno istraživački zavod, Zagreb 2007.
- [7] Brewer, Stewart, Borders and Briges: A History of U. S.-Latin American Relations, Preager Security International, Westport, Connecticut — London, 2006
- [8] Милорад Васовић, Карактеристичне регије на земљиној површини, Београд, 1967.
- [9] Радован Бакић, др Мирослав Додеровић, Поморска географија, Географски институт Филозофског факултета; Комови, Никшић, 2005. године,
- [10] Мирослав Додеровић, Океанија регионално-географски преглед, Институт за географију и студијски програм за географију Филозофског факултета, Никшић, 2010. године,
- [11] Richard J. Barnet, Mršave godine, Globus, Zagreb, 1979.
- [12] Јасна Плевник, Иза глобализације: геоекономија међународних односа, Голден маркетинг, Загреб 2014.
- [13] Collier, S., Sater, W. S., A History of Chile, Cambridge University Press, New York, 2004
- [14] Johnson, Chalmers, Амерички рубикон — Militarizam, tajnovitost i kraj Republike, Golden Marketing-Tehnička kwiga, Zagreb, 2005

- [15] Keen, B., Haines, K., History of Latin America, Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company, Boston — New York, 2008
- [16] Кос-Станишић, Латинска Америка — Историја и политика, Голден маркетинг — Техничка књига, Загреб, 2009
- [17] Livingstone, Grace, Americas Backyard-The United States and Latin America from the Monroe Doctrine to War on Terror, Zed Books, London & New York, 2009
- [18] Paterson, Thomas G., Merrill Dennis, Major Problems in American Foreign Relations, Volume II: Since 1914, Houghton Mifflin Company, Boston-New York, 1999
- [19] Skidmore, Smith, Modern Latin America, Oxford University Press, New York — Oxford, 1984
- [20] Staten, Clifford L., The History of Nicaragua, Greenwood, Santa Barbara-Denver-Oxford, 2010
- [21] Вукадиновић, Радован, Вањска политика САД-а у доба Хладног рата, Политичка култура, Загреб, 2008
- [22] Westad. O. A., Globalni hladni rat — Velike sile i Treći svijet, Golden a. marketing — Tehnička knjiga, Zagreb, 2009

Miroslav DODEROVIĆ

GEOPOLITICS — GEO-ECONOMICS AND THEIR CONTEXTUALIZATION

Summary

The world order has changed and, thanks to scientific and technical progress, there are new opportunities, primarily in the field of coordination of different forms of military and non-military action on it. Extensively defined the concept of geo-economics in international relations is a term that is often misused and equated with globalization or it opposes the uncritical geopolitics. Today, countries are geo economically active, use strategic economy to achieve its national interests in the global space. Geo economically driven foreign policy includes a strategy not only to win other market space, but also for geo-economics defense of the country. Less developed countries are constantly under pressure to be pushed to the margined global division of labor. War of modern type is the instrument of foreign policy, especially for countries that form the core of a new world order — the US and its allies in NATO, which now effectively lead a new war for colonial division of the world. Regardless of the war in Iraq, the war in Afghanistan and the terrorist attack on the United States in international relations dominate geo-economic tendencies and the global economy will continue to be a major aspect of globalization. Economic war against Russia now represents a fairly traditional way of war — to the overthrow of oil prices and controlled devaluation of the ruble.

Key words: geo-economics, context, nature